

– Caracterizarea personajului protagonist – APOSTOL BOLOGA

Prin romanul „Padurea spanzuratilor” se face un pas remarcabil in directia modernizarii romanului psihologic. Drama lui Apostol Bologa este declansata de criza psihologica, personajul apare ca subiect traitor si observator al propriilor stari de constiinta si subconstiinta obsesiva. Eroul isi traieste emotiile, sentimentele, incertitudinile, surescitarile – dar tot el observa aceste procese si amnifestari, le verbalizeaza printr-o autoanaliza psihologica (parca dialogata, uneori monologata). „Viziunea impreuna cu” este moderna, fiindca naratorul stie, cat personajele sale. De asemenea, mai multe aspecte ale aceluasi eveniment sunt surprinse din unghiuri diferite, percepute de personaje diferite intro „viziune stereoscopica” (dezbaterile de la popota). Timpul povestirii realizeaza o deplina sinteza a timpului obiectiv, al evenimentelor in succesiunea lor – si a timpului subiectiv al personajului, traitor, ce se introspecteaza; al celui care este si sub imperiul memoriei involuntare (insertia in naratiune a rememorari de catre Apostol Bologa a anilor din copilarie si ai celor de adolescenta, precum si al altor evenimente mai apropiate). *„Rebreanu este un analist al starilor de subconstienta, al invalmaselilor de ganduri, al obsesiilor tiranice”* (Tudor Vianu).

Modernitatea lui Rebreanu consta in analiza unor viziuni profunde si complicate ale adancurilor opace si greu sondabile ale sufletului. Subiectivitatea domina intreaga structura epica organizata metodic si intr-o modalitate sferoida (sustinand filozofia stranie – mecanico-tragica a rotirii destinelor. Realismul personajului este impus in planul obiectiv al evenimentelor, dar mai ales in planul subiectiv al obsesiei devastatoare, pana la purificare, deprindere de contingent si spiritualizare.

Apostol Bologa, ca personaj literar este conceput de Rebreanu in cea mai moderna viziune, corelata cu cea a romanului european. Prin psihanaliza a impus o imagine, in straturi suprapuse, a psihicului individual spre forme psihice colective (cele trei straturi „sinele”, „eul” si „supraeul”). Psihanaliza sa preocupat de energiile ce zac in stratul din afund si de modul cum instantele superioare le cenzureaza si le convertesc.

Criza sufleteasca a lui Apostol Bologa incepe de cand asista la executia unui camarad ceh care a dezertat. Ca membru al Curtii martiale, el a luat parte la condamnarea sublocotenentului Svoboda. Nelinistea, agitatiea lui Bologa izbucnesc din nevoia de certitudine ca pedeapsa fusese cuvenita. In timpul executiei nu-si poate domina emotia, aude in jurul lui soldatii gemand de mila, iar pe el il auzim rostind ca o justficare: „pedeapsa... crima... legea...”. Imaginea spanzuratorii si a ochilor celui condamnat il obsedeaza de acum inainte pe erou. Contrapunctic dialogul relevaaza convingerile, conceptiile cu privire la conflagratie: „Razboiul m-a smuls din mijlocul cartilor, de la universitate (...) Dar m-am dezmeticit repede si mi-am dat seama ca razboiul e adevaratul generator de energii!” (Apostol), „Si eu care credeam ca razboiul e un ucigator de energii” (Klapka).

Analiza psihologica si intrspectia relevaaza starile subiective ale personajului; el simte „gatul ii era uscat si amar iar inima i se framanta intr-o emotie aproape dureroasa”, „Apostol bologa se facu rosu de luare-aminte (cand aude sentinta citinduse) si privirea i se lipise intarata”, „mai pe urma insa simti ca flacara din ochii condamnatului i se prelinge in inima ca o imputare dureroasa”, „incearca sa intoarca capul si sa se uite

aiurea, dar ochii omului osandit parca il fascinasera cu privirea lui dispretuitoare de moarte si infrumusetata de o dragoste uriasa”. Mutatiile psihologice notate minutios marcheaza tensiunea launtrica, el simte „un frig dureros care ii cutreiera inima”, incat sopteste „cu un scancet bolnav” – „ce intuneric, Doamne, ce intuneric s-a lasat pe pamant...”.

Prada nelinistior, devorat d intrebari, de incertitudini, ajuns acasa, incearca zadarnic a se linisti, gandurile se napustira asupra lui din toate ascunzisurile crierului, ca niste pasari hraparete, si in urechi rasuna cantecul ordonantei care trezi in suflet amintiri de acasa, de la Parva de pe Valea Somesului.

Astfel, prin tehnica retrospectivei biografice, patrundem in universul subiectiv al personajului, lui i se perinda in minte imagini si imagini copilaria in opulenta, dragoste si regiozitate, crize extatice, mama fiinta evavioasa, tatal – fiu de memorandist, care i-a oferit lectii de morala, convingeri absolute. Vocea tatalui jalonase drumurile vietii lui Apostol, inca din pragul adolescentei: „sa nazuiesti mereu a dobandi stima oamenilor, si mai ales pe a ta insuti. De aceea, sufletul tau sa fie ntotdeauna ca gandul, gandul cu vorba si vorba cu fapta, caci numai astfel vei obtine un echilibru statornic intre lumea ta si lumea din afara! Ca barbat sa-ti faci datoria si sa nu uiti niciodat ca esti roman!” La universitate, studiind filozofia, profesorului i se parea ca Apostol si-a pierdut credinta in Dumnezeu si cauta „un adevarat absolut”. Ii reapare in minte chipul Martei, logodnica cea care cochetase cu un ofiter ungar „tontos si increzut”, precum si hotararea sa „sa lupte si s-o recucereasca definitiv”; a urmat doua luni de scoala de artilerie, a fost numit ofiter, apoi ranit usor, iar a doua oara ranirea a fost mai grea, decorarea de trei ori, inaintarea la gradul de locotenent, toate in decursul celor doi ani, „pe urma Curtea martiala”, „pe urma a venit spanzuratoarea si ochii condamnatului si doina ordonantei, care nu mai inceteaza de loc ca o mustrare...” (toate se deruleaza in memoria afectiva a personajului literar).

Apostol Bologna crezuse ca are in constiinta sa edificii puternice, notiuni morale statornice in convingeri si atitudini cu privire la: stat, patrie, datorie, neam, etc. – insa in contact cu realitatea vietii, cu o noua experienta, aceste asa zise valori morale prind un alt continut. De aici, amplificarea incertitudinilor si zbuciumul imens il vor impinge la fapte decisive. Eroul este asaltat de impulsuri, de pareri diferite, la popota se intretaie concepte: „aparam patria, mostenirea stramoseasca” (ungurul Varga), „patria noastra e moarte” (Bologa), „Internationala crimei” este actiunea statului austro-ungar, „iubirea voastra ne hraneste cu gloante sau spanzuratori”, „Svoboda a incercat sa se smulga din murdarie, pe cand noi ne balacim mereu...” (Gross).

Capitanul Klapka, mult si greu incercat in unele infruntari ale vietii, traieste o mare drama, el se va confesa lui Apostol, motivand ca i-a vazut lacrimile in timpul executiei „lacrimile acelea ti-au dezvaluit sufletul”, il socoteste „frate de suferinta”.

Romancierul foloseste tehnica insertiei in naratiune a altei povestiri – relatate de Klapka de pe frontul italian, intr-un spectru terifiant, macabru si acuzator: „in fiecare copac atarnau oamenii, agatati de crengi, cu capetele goale si cu tablite de gat pe care scria „tradatori de patrie” in trei limbi, atunci cu groaza si-a zis „Asta-i padurea spanzuratilor”. Drama launtrica releva contrarietate „n-am plans”, „m-am bucurat... ca traiesc, c-am scapat de padurea spanzuratilor”. Amandoi promisera stupida misiune de a distruge reflectorul rusesc.xand fapta e savarsita, Cervenco il apostrofeaza: „Ati ucis lumina, Bologna!”.

Propus pentru medalia de aur in urma distrugerii reflectorului, ii cere generalului Karg sa nu fie trimis pe frontul din Ardeal, ci sa ramana pe loc sau sa mearga pe frontul italian. Reactia generalului este violenta cand isi da seama de conceptia lui Apostol Bologa – „Dumneata faci deosebire intre dusmanii patriei”, „... glonte, nu medalie!...” Apostol nu avea o limpezime a constiintei asupra razboiului, asupra statului multinational, masina de razboi infernala. Socoteste ca numai dezertarea l-ar izbavi. Fire sovaie, o reneaga pe Marta fiindca comunica si simpatizeaza pe un ofiter ungar, dar el apoi se indragosteste de fiica grovarului Vidor. Din aceasta iubire parca se purifica, avand revelatia unei lumini interioare. Incercand sa dezerteze, este prins, inchis si condamnat la moarte prin spanzuratoare (motivul rotirii tragice a destinului si motivul judecatorului vinovat de la inceput alterneaza acum cu motivul vinovatului fara vina). Cand Ilona apare in mintea lui, eroul traieste o stare de elevatie, de detasare si spiritualizare prin iubire: „indata simti o caldura binefacatoare, ca si cum chipul ei i-ar fi umplut inima de o iubire vie, ca o lumina uriasa in care se cuprindeau toti oamenii din toata lumea. Klapka incearca sa-i angajeze vointa de a trai, aparandu-si cauza, dar Apostol refuza: „Acum mi-e sufletul linistit... De ce sa reincep chinurile?... Nu mai vreau nimic. Iubirea imi ajunge (...) Cine o simte traieste in eternitate...”.

Desfacerea de sine este o traire unica, dupa ce vazuse pamantul, groapa, preotul, cosciugul, observa si „crucea mare de lemn pe care scria: „Apostol Bologa...” Numele i se parea strain si se intreba aproape suparat: „Oare cine sa fie Apostol Bologa?” In semn de solidaritate umana, grovarul Vidor il saruta, iar Klapka plangea „se batea cu pumnii in piept”, „atunci Bologa fu impresurat de un val de iubire izvorata parca din rarunchii pamantului (...) Pamantul i se smulse de sub picioare, isi simt trupul atarnand ca opovara. Privirile parca ii zburau nerabdatoare, spre stralucirea cereasca”, in urechi i se stinge glasul preotului „Primeste, Doamne, sufletul robului tau Apostol... Apostol... Apostol”. Drama eroului a izvorat din „nevoia de optiune personala si neputinta de a rezista unor imperative exterioare constiintei”.

Marele romancier a creat un caz de constiinta dand sensuri noi si deschidere spre pluralitatea de semnificatii. Sfarsitul imanent genereaza reactii diverse: revolta transpusa in mit, in revolta fatisa fiind sentimentul relativitatii generale sau poate, constatarea unui absurd insurmontabil.